

РЕТОРИЧНИЯТ ПОДХОД КЪМ ИЗУЧЕНИЕТО НА ЕЗИКА

В науката и в педагогическата практика реториката се разглежда като част от духовната култура на човешката цивилизация, като методология на хуманитарните науки, като културна основа на знанията в най-широкия смисъл на думата и като социална дейност. Изследователите на реториката отбелязват нейния панхронизъм и свидетелстват за нейното възраждане в областта на образованието на всички нива.

Тъй като в съвременната наука образованието се разглежда като процес и резултат, логично е проблематиката на изследването да се разглежда в две плоскости: на равнището на резултатите (на стратегическата цел) и на равнището на процеса за постигане на целта (реализация на стратагемите).

В статията се изследва проблемът за обосноваване на теоретичните и приложните аспекти на реторичния подход като стратагема в процеса на формиране на реторическите резултати на училищното езиково образование.

В процеса на изучаване на езика в училище трябва да се реализира реторическият аспект – имплицитно да се изучават отделни сведения по реторика и при ръководещия принцип на текстоцентризма систематично да се изучават реторическите аспекти на текста във всички езикови теми. А в условия на целеносочена, специално организирана педагогическа дейност на учителите филолози реторически резултати на обучението по език в училище могат да станат реторическите умения и реторическата компетентност на учениците.

Реторическата компетентност е най-високото ниво на комуникативната компетентност; владее на реторически знания, умения и навици, качества на личността, които определят способността и готовността за ефективно и оптимално общуване, реализирани и закрепени в опита на комуникативната и реторическата дейност [1, с. 23].

Комплексът на реторическите умения се класифицира по дейностните характеристики (аналитически, критериалнооценъчни, преобразователни, продуктивни, проективни, рефлексивни, относно волевата сфера, емоционалната сфера, междуличностното взаимодействие, мотивационните сфери) и аспектите на реторическата дейност (реторически знания, текст, речева ситуация, публична, собствено реторическа, монологична, диалогична, полемична реч, реторически средства, ценности).

Изходен лингводидактически концепт в процеса на моделиране и проектиране на обектите на образователната практики е категорията “подход”. Реторическият подход към изучаването на езика – това е система, насочена към овладяването с ефективна и оптимална реч на педагогически целесъобразни теоретико-методологични мероприятия в процеса на обучението по език, чиито субекти са въввлечени в осъзната и рефлексивна речева комуникация с използването на езикови и реторически средства в различни форми, сфери и жанрове на речта [1, с. 27].

Концептуалните особености на риторичния подход като стратегема са:

- 1) стратегическата идея (стратегическата цел) – формиране на реторичните умения и реторическата компетентност на учениците в процеса на изучаването на езика;
- 2) принципите на училищното езиково образование в контекста на прилагането на риторичния подход – позитивно педагогическо взаимодействие, което хармонизира диалога, аксиологизация, антропоцентричност, формиране на личността чрез думи, развиващо влияние, активно възприемане, гражданско възпитание на учениците, евристичност, “жива комуникативност”, “речево действие”, духовно развитие на личността [1, с. 19–20];
- 3) категориалният апарат на риторичния подход към изучаването на езика: ефективна реч, оптимална реч, речева комуникация, реторичен текст, реторичен диалог, реторични средства, реторична дейност, речево действие, рефлексия – вътрешен реторичен диалог.

Риторичният подход към изучението на езика като лингводидактическа категория следва да се отнася към тематичната група за образователни подходи според способа на субектната организация на учебната дейност (от гледна точка на субектите за изучаване на езика и субектното взаимодействие).

Необходимо и достатъчно условие за ефективността на прилагането в практиката на риторичния подход при изучаването на езика е **реторизацията** – явление, което акумулира в себе си цялата съвкупност на приложените аспекти на процеса. Въз основа на анализа на специалната литература трябва да се отбележи, че реторизацията: 1) означава постепенно целенасочено “влизване” на реториката и реторичното в учебния процес на съвременното училище; 2) формулира се с помощта на ключовите думи “осмисляне”, “преосмисляне”, “активизация”, “преобразуване”, “усвояване на способности”; 3) предвижда реализиране на реторичните смисли – “реторически знания”, “реторическа дейност”, “категории (канони) на реториката – етос, патос, логос”, “реторична ситуация”, “диалогизация”, “речеви (риторични) жанрове”, “реторична норма”, “агонално взаимодействие”.

Авторът не смята за необходимо да формулира оригиналното академично определение на понятието „реторизация“, защото в специалната литература са дадени най-малко дваайсет дефиниции на този термин и не всички от тях корелират помежду си, което е причина за различията и нееднозначност на трактовките.

Процесите на реторизация са сложни, многостранни и многомерни, затова ни импонират изводите на О. Салникова, която предлага схема с три равнища за прилагане на реторизацията [2]: 1) реторизация на учебния процес; 2) реторизация на учебния предмет; 3) реторизация на учебната задача. По аналогия на дадената схема считаме, че е целесъобразно реторичният подход към изучаването на езика също да се реализира на три равнища.

В контекста на реторичното образование и на неговите резултати се използва терминът “реторизирани технологии” (терминът за пръв път е въведен в научно обращение от В. Маров.). По наше мнение, реторизираните технологии – технологии за реторизация – трябва да изпълняват ролята на ефективно средство за прилагане на реторичния подход в процеса на училищното езиково образование.

Реторичен подход към изучаването на езика – това е методическа, организационна, социална, управленческа, дидактическа, вътрешнопредметна, идеологическа иновация. Неговото прилагане в педагогическата практика, безусловно, ще способства за повишаване на комуникативната насоченост на училищното езиково образование и постигане на реторическите резултати. Цялата система на теоретико-методологическите мероприятия в процеса на обучението по език в парадигмата на реторическия подход е неразривно свързана с процесите на реторизация, с „проникването“ на реторическите концепти във всички аспекти на психолого-педагогическата дейност на учителите филолози. А реториката и „реторическото“, по мнение на повечето специалисти, развива у човека култура на мисленето, на речта, на общуването, на изпълнителското майсторство, способства за формирането на гражданственост, комуникативност, духовност.

ЛИТЕРАТУРА

1. Metodika (2014). Metodika navchannya ritoriki v shkoli. V. Nishcheta. Tsentr uchbovoi literaturi.
2. Сальникова, О. (2012). Модель риторизации учебного задания. – В: Начальная школа плюс до и после, № 2.

Нищета В. Реторичният подход към изучението на езика / Владимир Нищета // Матеріали V Міжнарод. наук.-метод. семінару з болгарської мови, літератури, культури та історії (м. Бердянськ, 19–20 травня 2016 р.) : зб. тез / [Відп. ред. О. П. Колінько]. – Бердянськ : БДПУ, 2016. – 129–132